

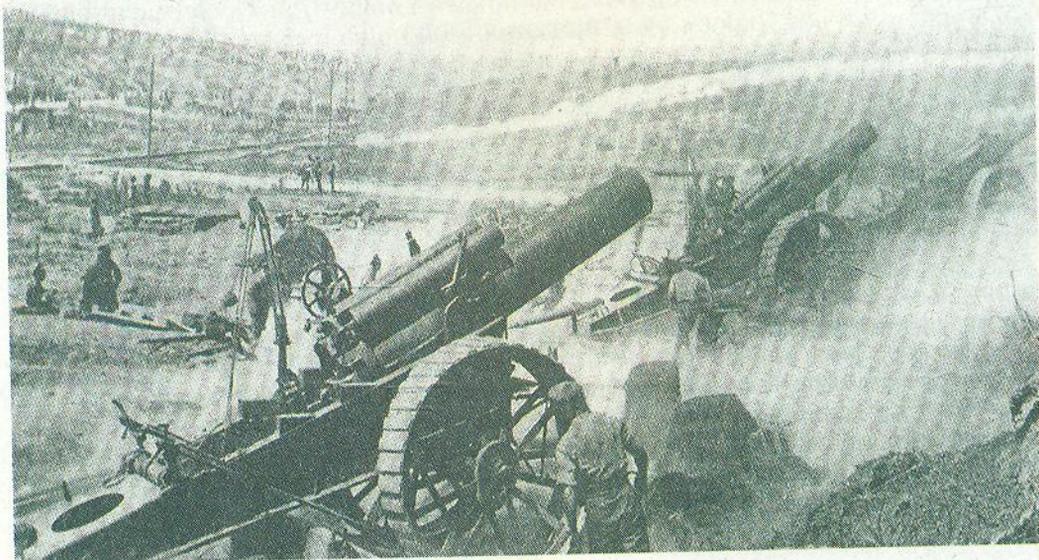
Розділ I

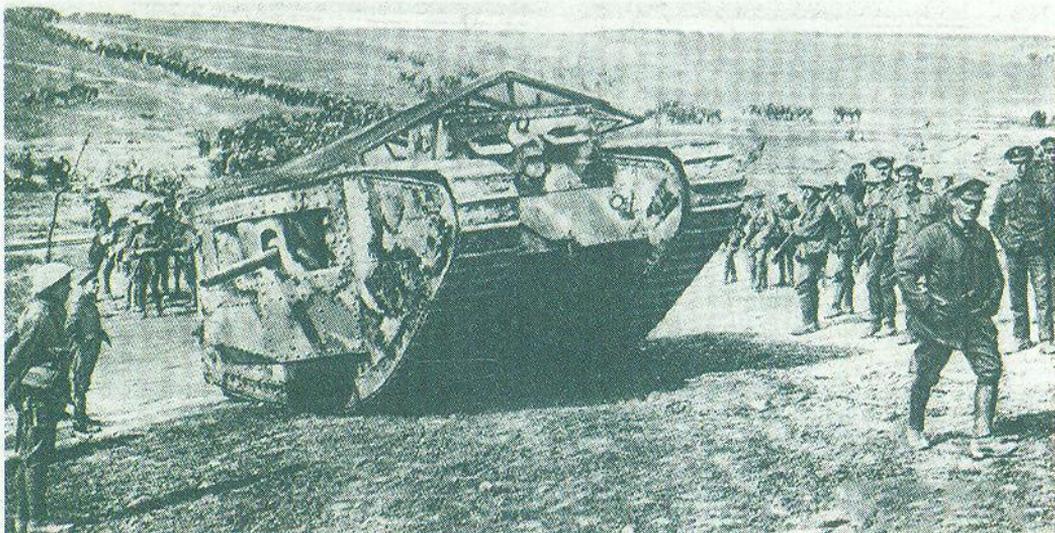
Перша світова війна

У цьому розділі йтиметься про Першу світову (або Велику, як її називали сучасники) війну. Тоді, у 1914–1918 рр., у її вирі опинилися величезні масиви територій, було зламано звичний уклад життя мільйонів людей, проведено гігантське за обсягами переорієнтування економік на воєнні потреби. Війна призвела до небачених за масштабами жертв, започаткувала міграційні процеси (здебільшого примусові), зумовила появу нових категорій населення – родин мобілізованих і жертв війни, біженців, військовополонених і дезертирів. Війна встановила численні обмеження і водночас відкрила небачені раніше можливості, які проявили себе в науково-технічних винаходах, емансипації жіноцтва, новому осмисленні сутності людського життя. Урешті-решт у результаті війни виявляться зруйнованими, здавалося б, непохитні імперські політичні системи й буде поставлено на порядок денний творення національних держав. Цього досвіду війни серед інших народів сповна зазнали українці. Перша світова війна є своєрідним ключем до розуміння історії всього ХХ ст.

ПРАЦЮЄМО ТВОРЧО

1. Обґрунтуйте або спростуйте твердження про те, що Перша світова війна почалась як війна імперій, а закінчилась як війна націй.
2. Підготуйте есе «Велика війна 1914–1918 рр.: збіг обставин чи вияв кризи європейської цивілізації?».
3. Доберіть відомості про зумовлені Першою світовою війною наукові й технічні винаходи, які змінили життя людства.

§ 2. Початок Першої світової війни. Політичні програми та орієнтації українців у зв'язку з початком війни

1. Початок війни

Війни від певного часу очікували всі. Ніхто, правда, не знав, якою вона буде і коли розпочнеться. І, як це зазвичай трапляється, – найочікуваніше приходить несподівано. Спочатку маленьке сонне містечко в Боснії – Сараєво – несподівано опинилося в центрі уваги світової громадськості. Австро-угорські політики думали, що війна із Сербією, запланована як локальна, такою й буде. Однак цього разу спалах малої регіональної війни спрацював як снігова куля, що дала початок лавині, яку стримати вже не могла жодна сила. За кілька днів локальний конфлікт переріс у зіткнення двох військово-політичних блоків. Ще тривав нервовий обмін депешами, деклараціями, планами на порятунок миру, а війна вже вступала у свої права. Чи можна було її уникнути? Ті, котрі вважали, що мир буде збережено, ґрунтували свої твердження на уявленнях, які не справдилися. Було переконання про солідарність монархів, довіра до дипломатів, думки про антивоєнну солідарність робітництва й систему взаємного стримування двох військово-політичних блоків, віра в силу пацифістського руху, тиск міжнародних концернів на уряди. Однак усі ці сподівання виявилися безсилими перед духом мілітаризму й новим культурним кліматом, який запанував у Європі на початку ХХ ст. Він оскаржував людину за марнування життя і брак великих планів. Як писав Томас Манн, «війна мала бути очищенням, вивільненням і великим сподіванням», демонстрацією «сили народу». Не тільки держави, а й національні рухи сподівалися, що збройний конфлікт допоможе їм досягти своїх цілей.

Через місяць після сараєвського вбивства, 28 липня, Австро-Угорщина оголосила Сербії війну. У відповідь Росія оголосила спочатку часткову, а потім і загальну мобілізацію. Німеччина вимагала від Росії скасувати